

Tanácskozás az egyenlő bánásmódról

Anemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa a múlt év decemberében nemzetközi tanácskozást szervezett azzal a céllal, hogy bemutassa: mindennapjaink és közéletünk nem mentesek a diszkriminációtól, s az elle- ne való fellépés jogi eszközei hiányosak, erőtlenek. Külföldi példák bemutatásával hozzájárultunk a hátrányos megkülönböztetés elleni hazai jogszabályalkotás felgyorsításához.

A rendezvény anyagi háttérét az Európa Tanács Rasszizmus és Intolerancia elleni Bizottsága, valamint a Keret- egyezmény a Nemzeti Kisebbségek Védelméről Titkárság biztosította.

Kaltenbach Jenő köszöntőjében elmondta: „...a konferen- cia témája az egyenlőség, illetve az egyenlő bánásmód. A felületes szemlélő, a be nem avatott azt kérdezhetné tőlünk: ugyan mi tanácskoznivaló van ezen? A szkeptikus szakmabeliek is – és valljuk be, nem kevesen vannak ilyenek – fenntartásait hangoztatják. Azt mondják, hogy az égalité (az egyenlőség), a francia polgári forradalom híres hármasszavának egyikéként, kétszáz évvel ezelőtt győzelmet aratott. Ma minden európai alkotmány az alapjogok között garantálja az egyenlőséget.

Igazuk is van, ha az egyenlőség mindössze az lenne, hogy megszűntek a születési előjogok, hogy eltöröltük a törvénybe foglalt egyenlőtlenséget. Ha azt valljuk, hogy a nők helye a konyhában van, és hogy a közügy férfi dolog, ha úgy hisszük, hogy vannak férfi szakmák, és ha a nők dolgoznak is, nekik kevesebb bér jár. Ha azt gondoljuk, hogy az ország a nemzeté, arról pedig, hogy ki tartozik a nemzetbe, a többség joga dönten. Ha hiszünk a saját kultúránk, nyelvünk, szokásaink s értékrendünk felsőbbrendűségében, és a másokét hitványabbnak tekintjük. Ha a többségtől eltérő szexualitást devianciának, és ezért üldözendőnek tartjuk. Ha a világunkat úgy rendezzük be, hogy abban csak az épek és szépek szolgálatában áll minden, és az ilyenek nem minősülők számára nincs hely. Ha hiszünk abban, hogy él köz- tünk egy csoport, amely minden bajunk okozója, és amely- től ezért bármi áron meg kell szabadulnunk.

Ha mindez – ami mind jelen volt az elmúlt kétszáz év- ben, és részben ma is jelen van – belefér abba, amit egyen- lőségnek tekintünk, akkor tényleg nincs mit tennünk.

Szerencsére sokan – talán egyre többen – vannak, akik ezt nem így gondolják. Némi túlzással azt mondhatjuk, hogy az elmúlt kétszáz év az egyenlőség teóriájától, annak gyakorlatba történő átültetése folyamatoként is leírható. Ez, ahogy az lenni szokott, sem Európa egyes tájain, sem az egyes egyenlőségi viszonylatokban nem halad egyforma se- bességgel, ám ma is mindenütt tart.”

A konferencia plenáris ülésén az előadók és a hozzászólók jellemezték és elemezték a hátrányos megkülönböztetés megnyilvánulásainak területeit s formáit, így kü- lön ülésen vizsgáltuk az oktatási, a foglalkoztatási, vala- mint a hatósági diszkriminációt.

„Roma oktatás a gyakorlatban” címmel tartott előadásában Báder Iván általános iskolai tanár a következőkben foglalta össze a cigány gyermekek oktatásával kapcsolatos legfon- tosabb kérdéseket:

„A legnagyobb gond, hogy az oktatási törvény csak öt éves kortól te- szi kötelezővé az óvodai oktatást, így a roma gyerekek nagy többsége nem jár öt éves kora előtt óvodába. Logikus tehát, hogy jelentős hátrá- nyokkal érkezik meg az iskolaérettségi vizsgálatra, jobb esetben a nor- mál első osztályba, ahol pár hónap után kiderülnek a hiányosságok. Intézményesíteni kellene az óvodáztatást, sőt: hároméves kortól kellene azt kötelezni.

A képességvizsgálatokat többször azzal vádolták meg, hogy diszkrimi- natívák. Csakhogy ez lappangó és úgysem bizonyítható. De kérdezem én: a nyugati irányvonalak alapján összeállított teszteknek, meg tud- hat-e felni egy az óvodai nevelésben alig részt vevő roma gyerek? Összehívta-e már valaki a képességvizsgálókban dolgozó pedagógusokat, hogy eszmét cseréljünk? Az egyetlen megoldás pedig az lenne, hogy velük közösen, olyan vizsgálati tesztek állítsunk össze, amelyek figyelembe veszik az előbb említett helyzetet. Lehet, hogy így kevesebb gyerek kerülne kiegészítő iskolába.

A legnagyobb gond, hogy a mindenkori kormányzat szociális ügy- ként kezeli a roma gyerekek oktatási helyzetét. A cigány közalapít- ványok ösztöndíjakat adnak a roma gyerekeknek. Nem azt állítom, hogy erre a pozitív diszkriminációs lépésre nincs szükség, de mindez kevés. A 3,5 feletti tanulmányi átlaggal rendelkező gyerekek kapják ezeket az összegeket, pedig lehet, hogy az ez alatt teljesítő gyerekeknek lenne nagyobb segítségre szükségük.

1993 óta bevezetésre került az etnikai fejkvóta. Ezt nagyon sok is- kola elkülönített osztály fenntartására használja fel, vagy csupán kor- repetálásokra fordítja, amellyel a pedagógusok fizetését egészítik ki. Több kérdés is felmerülhet. Ki dönti el arról a gyerekről, hogy roma, aki után az iskola a fejkvótát igényeli? Ki ellenőrzi az adott támogatás helyes felhasználását?

Arra kell törekedni, hogy a családot újból bevigyük az iskolába. Sajnos bizonyított tény, hogy nemcsak az iskola előítéletes a családdal szemben, hanem fordítva is így van. Sőt a szülők az iskolai sikertelen- ségeiket a gyerekeikre is átörökítik.

Ezért olyan rendezvényeket kell szervezni, olyan feladatokat adni a szülőknek, amelyek által fontosnak ítéltetik az iskolát, hogy újból ér- tékké váljon a tudás a családban.

Egyre több iskola talált újabb hatékony diszkriminatív eszközt a magántanulóság intézményében arra, hogy megszabaduljon a szá- mára problémás roma gyerekektől. Jelenleg a szülő kérésére, az igazgató joga eldönteni, hogy magántanuló legyen-e a gyerek. Jól tudjuk, hogy az intézményes oktatás kereteiből kikérülő roma gye- rek elveszett. Ezért a törvényen változtatni kellene, és nem hagyni, hogy egyszemélyes határozat döntse el egy gyerek sorsát. Be kell vonni a döntésbe a jegyzőt, a gyámügyet, hogy megakadályozzuk az ilyen esetek elburjánzását.

A tanár–diák–szülők közötti konfliktusoknak az a leggyakoribb oka, hogy a pedagógusok nem ismerik a másságot. Ez a felismerés ve- zérrelte a romológia tanszékek létrehozását kezdeményezőket. Igazuk van, de ez kevés, hiszen a friss diplomás pedagógusok többsége nem a pedagógus pályán helyezkedik el. Sőt, az iskolaigazgatók is szíveseb- ben foglalkoztatnak nyugdíjasokat, mivel nekik nem kell még két-há- rom helyen dolgozniuk, és délután is ott maradhatnak az iskolában. Így a ténylegesen pedagógiai munkát folytatók továbbra sincsenek fel- vértve a cigánysággal kapcsolatos ismeretekkel.”

A tanácskozás előadásainak anyaga – egy összegző kiad- ványban – előreláthatólag a közeljövőben jelenik meg.

Heizer Éva